

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

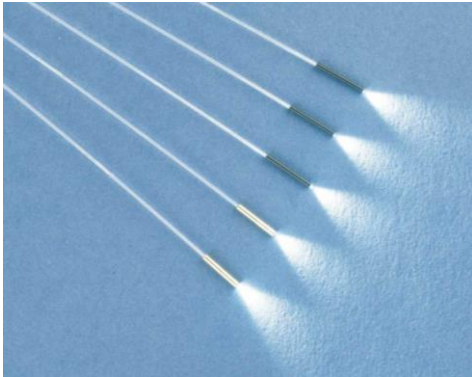
F11 Lasern och detektorer

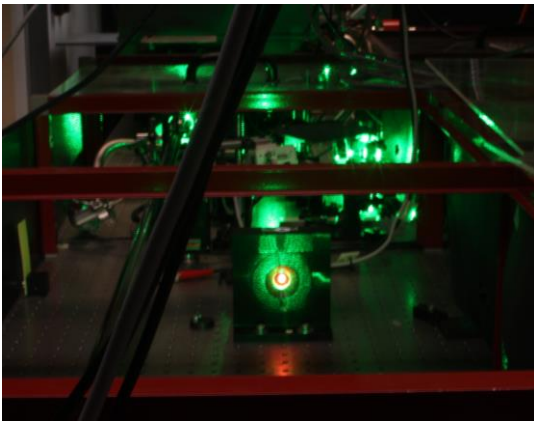

Dagens föreläsning – Fotonik

- F9 – Vågledare och optiska fiber
  - F10 – Fiberoptik och ljuskällor
  - F11 – Lasern och detektorer
  - F12 – Fiberoptiska system
-

- Hur fungerar en laser?
- Olika lasertyper
- Fotodetektorer
- Halvledare

Vad är en laser?

Light
Amplification by
Stimulated
Emission of
Radiation

Egenskaper:

- Monokroma
- Väldefinierad riktning
- Koherenta
- Hög intensitet
- Korta ljuspulser

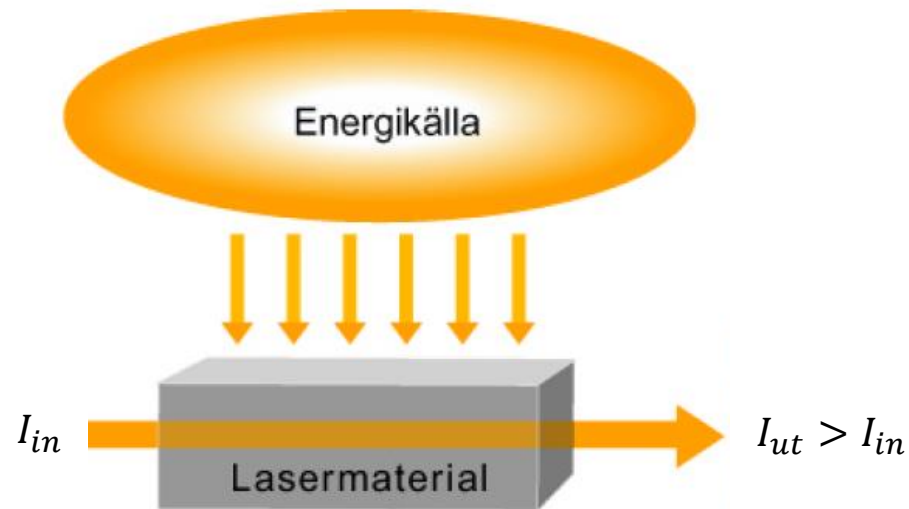

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

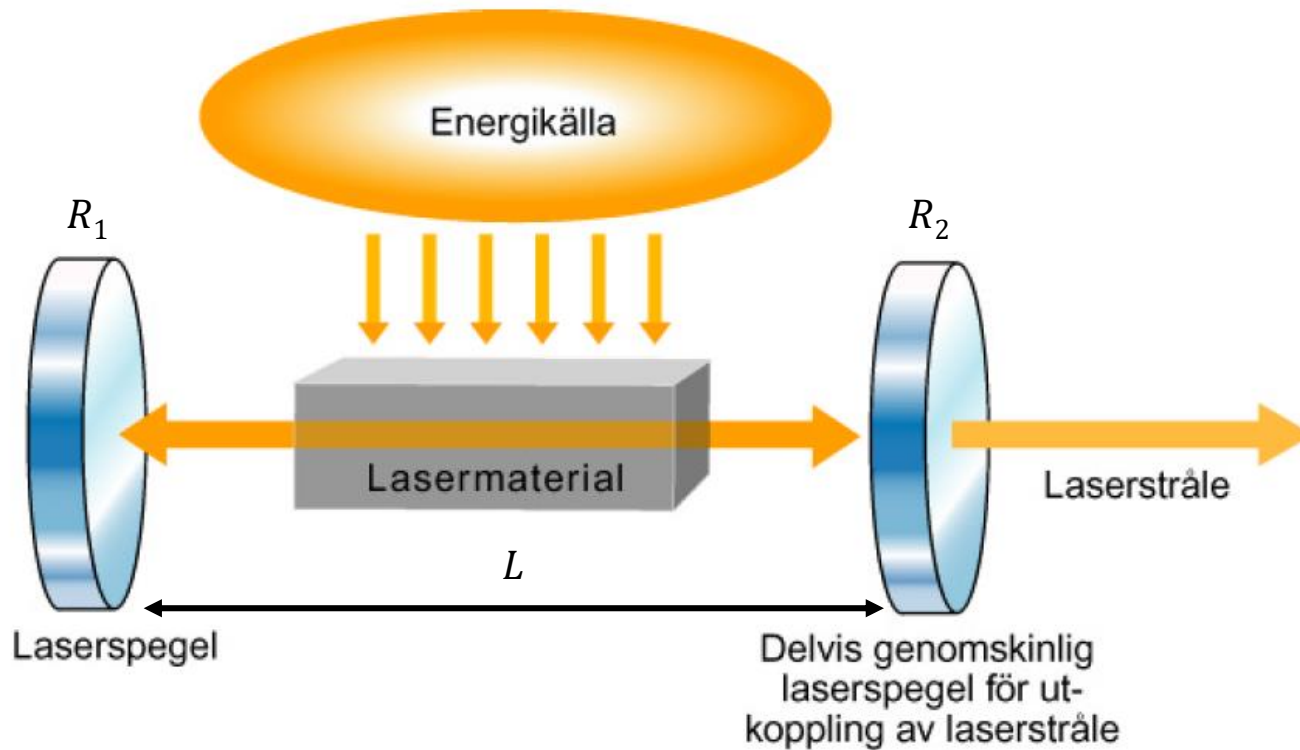
Hur fungerar en laser?

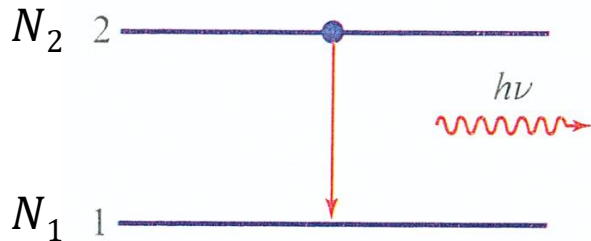
Hur fungerar en laser?

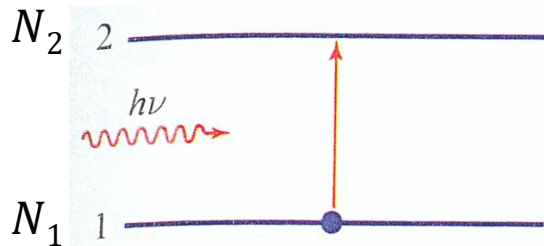
Hur förstärks ljuset i en laser?

Tre fundamentala processer

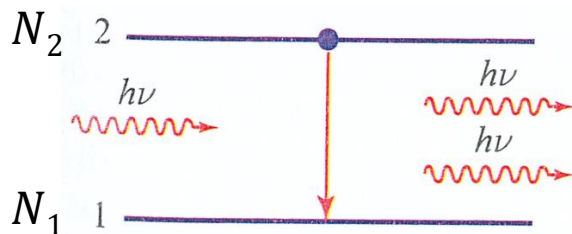
Spontan emission

$$\left(\frac{dN_2}{dt} \right)_{spe} = -A_{21} \cdot N_2 = -\frac{N_2}{\tau}$$

Stimulerad absorption

$$\left(\frac{dN_2}{dt} \right)_{sta} = \rho(f) B_{12} \cdot N_1$$

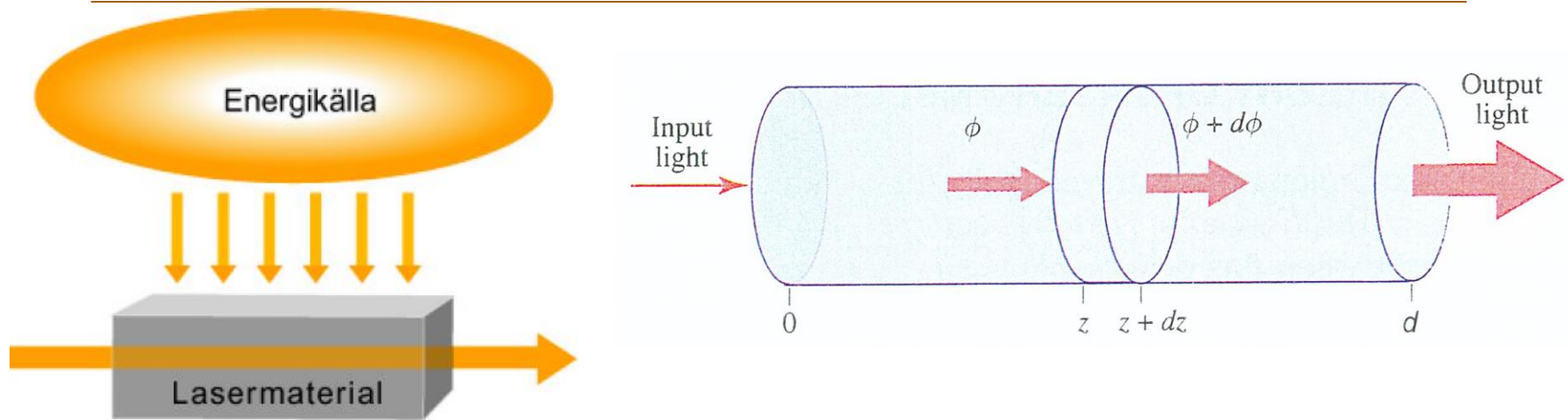
Stimulerad emission

$$\left(\frac{dN_2}{dt} \right)_{ste} = -\rho(f) B_{21} \cdot N_2$$

Hur förstärks ljuset en laser?

- Laserverkan bygger på förstärkning genom stimulerad emission
- Detta kräver
  - Försumbar spontan emission
  - Att stimulerad emission dominerar stimulerad absorption

Relation mellan Einsteinkoefficienterna

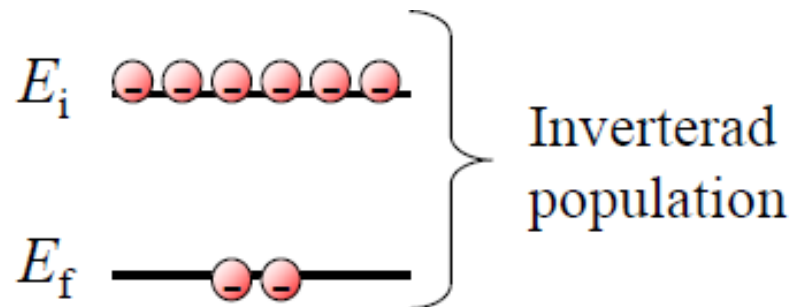
- Stimulerad absorption och emission lika sannolika
- Stimulerade vs. spontana processen skalar med λ^3
  - Svårare att bygga en laser i röntgenområdet

$$B_{12} = B_{21} = \frac{\lambda^3}{8\pi h \tau}$$

- Hur många fotoner skapas?

$$\frac{d\rho}{dt} = \rho(f)B_{21}N_2 - \rho(f)B_{12}N_1 = (N_2 - N_1)\rho(f)\frac{\lambda^3}{8\pi h \tau}$$

- För laserverkan krävs att $N_2 - N_1 > 0$
  - Detta kallas inverterad population
  - Omöjligt vid termisk jämvikt

Förstärkning i en laser

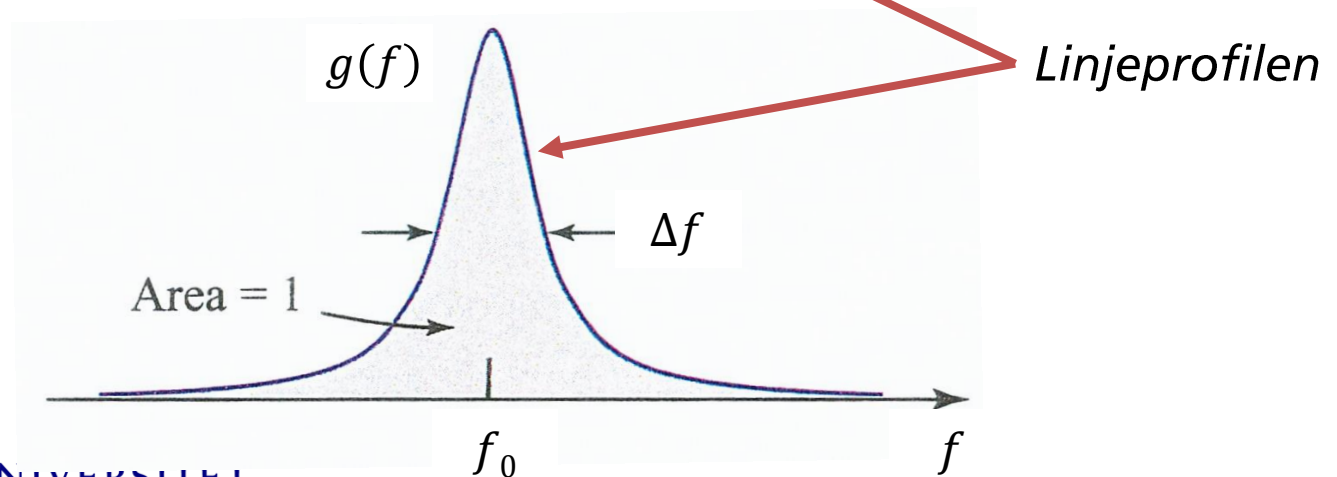
Linjebredd

- I realiteten har varje övergång en viss linjeprofil, dvs. en frekvensbredd.
- En fullständig beräkning ger

$$I(x) = I(0) \cdot e^{\gamma(f)x}$$

- med förstärkningskoefficienten

$$\gamma(f) = (N_2 - N_1) \frac{\lambda^2}{8\pi\tau} g(f)$$

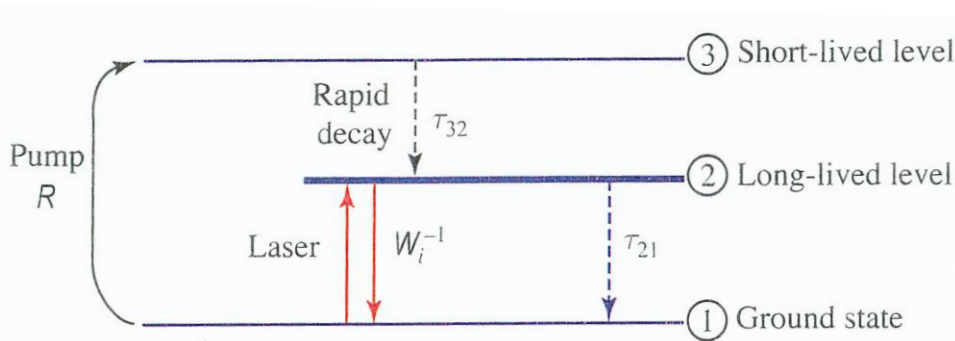

Hur fungerar en laser?

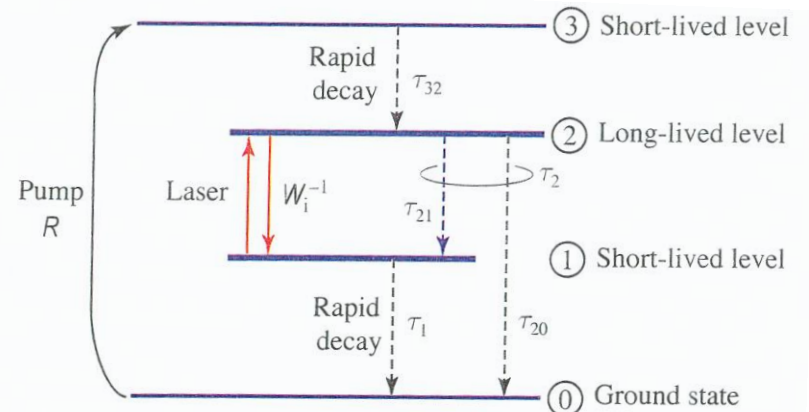
Populationsinversion

- Utnyttjar flera energinivåer i en atom med olika livstider

Trenivålasrar

Fyranivålasrar

Exempeluppgift

Rubinlaser

I en rubinlaser används en rubinstav som innehåller 10^{17} Cr^{3+} -joner per kubikcentimeter. Lasring sker mellan energinivåer i Cr^{3+} -jonerna. Livstiden för den övre lasernivån är 3 ms och våglängden för övergången är 694 nm. Brytningsindex för rubinstaven är 1,78. Linjeprofilens maximum är $g(f_0) = 6,7$ ps.

a) Vad är förstärkningskoefficienten $\gamma(f_0)$ om 75% av populationen pumpas till den övre nivån?

Om staven är 1 meter lång, vad blir intensitetsförändringen för ljus med denna våglängd våglängd som skickas genom den?

Laseroscillatorn

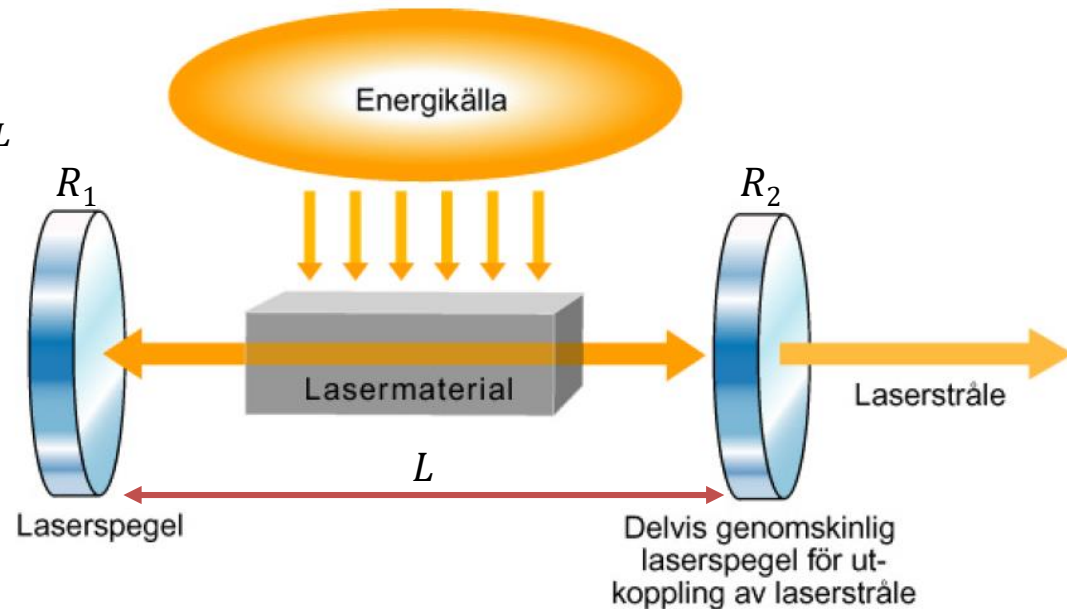
- Longitudinella kavitetsmoder

$$f_m = m \cdot \frac{c}{2nL}$$

- m är heltal
- L är kavitets fysiska längd
- n är kavitets viktade brytningsindex

- Förstärkning per rundtrip

$$\frac{I_{n+1}}{I_n} = R_1 R_2 e^{2\gamma(f)L}$$

Exempeluppgift

Rubinlaser

I en rubinlaser används en rubinstav som innehåller 10^{17} Cr^{3+} -joner per kubikcentimeter. Lasring sker mellan energinivåer i Cr^{3+} -jonerna. Livstiden för den övre lasernivån är 3 ms och våglängden för övergången är 694 nm. Brytningsindex för rubinstaven är 1,78. Linjeprofilens maximum är $\gamma(f_0) = 6,7$ ps.

b) Rubinstaven är 5 cm lång och placeras i en kavitet där en av ändspegelarna har 100% reflektans, och den andra har en lägre reflektans för att koppla ut en del av laserljuset. Vilken är den minsta reflektans som den andra spegeln kan ha för att få förstärkning i kaviteten då 75% av populationen pumpas till den övre lasernivån?

Vad används lasrar till?

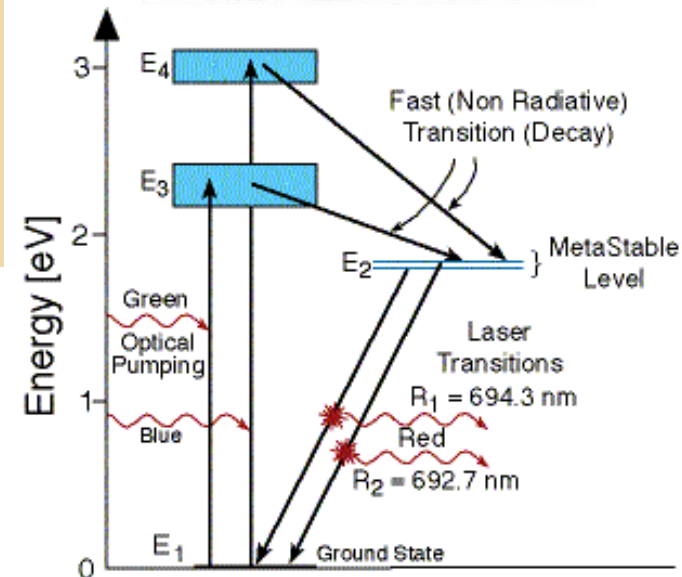
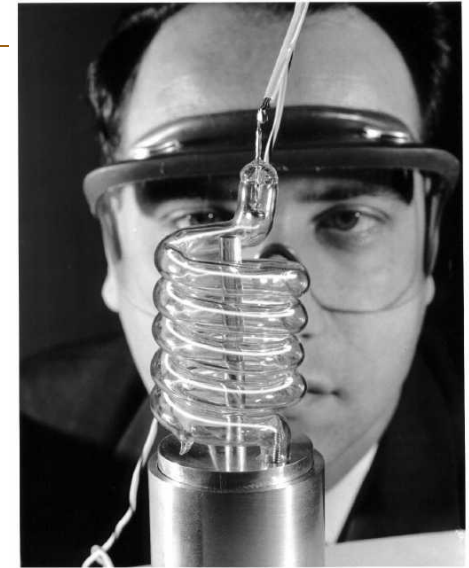
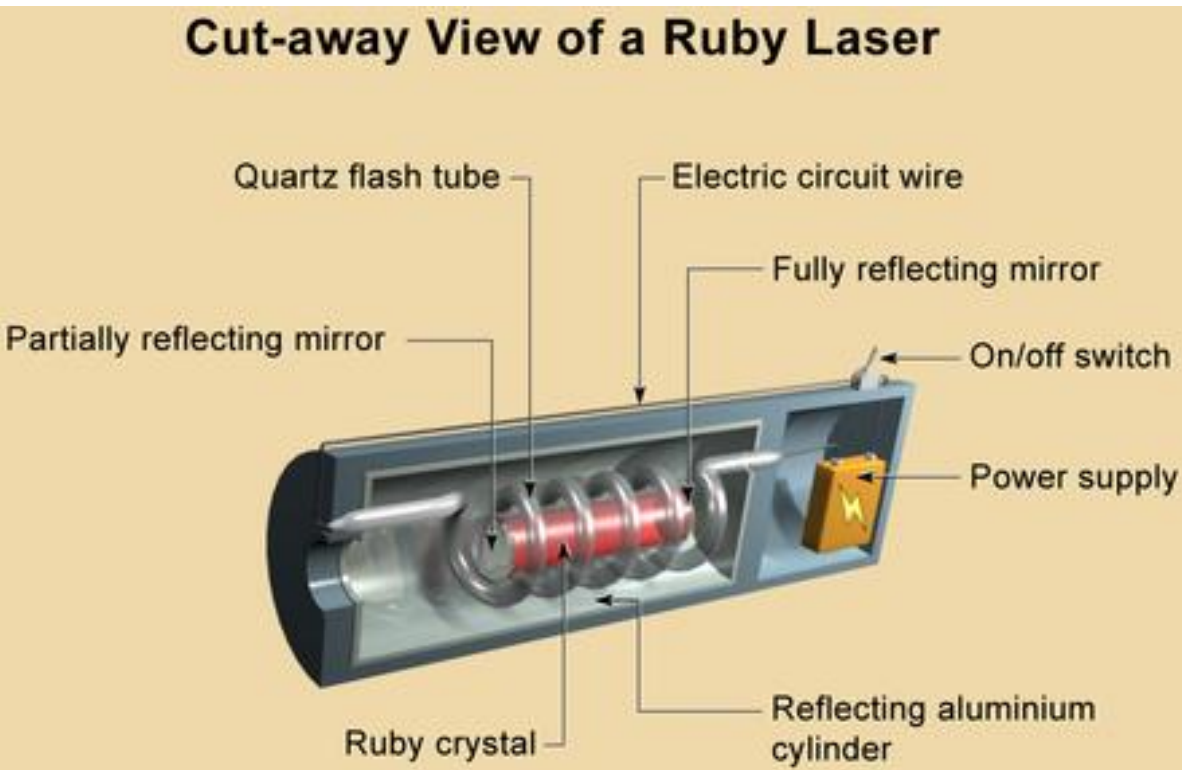
- Optisk kommunikation
- Optiska minnen (CD / DVD / Blu-ray)
- Avståndsbestämning
- Materialbearbetning
- Medicin (kirurgi, diagnostik)
- Forskning
  - Spektroskopi
  - Tidsupplösta mätningar
  - ...

Kristallasrar

Exempel: Rubinlasern – den första lasern

Theodore Maiman, 1960

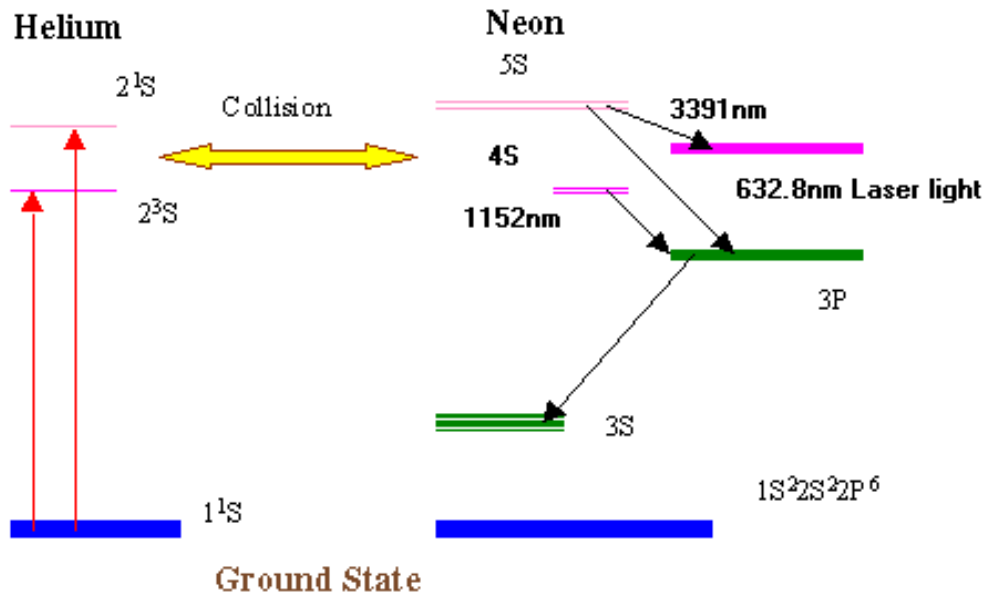

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

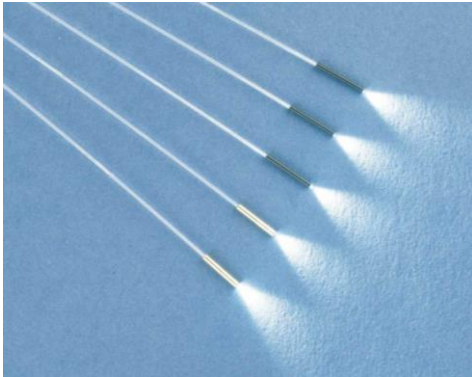
Gaslasrar

Exempel: HeNe-laser

Dagens föreläsning – Fotonik

- F9 – Vågledare och optiska fiber
  - F10 – Fiberoptik och ljuskällor
  - F11 – Lasern och detektorer
  - F12 – Fiberoptiska system
-

- Hur fungerar en laser?
- Olika lasertyper
- Fotodetektorer
- Halvledare

Detektorer

Huvudtyper

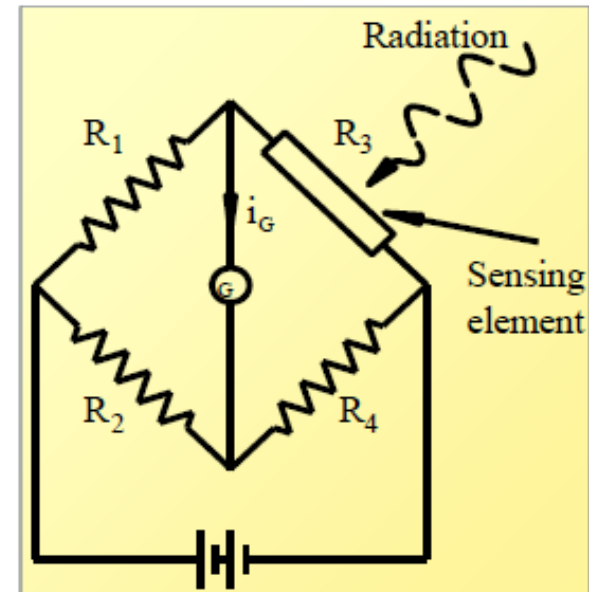
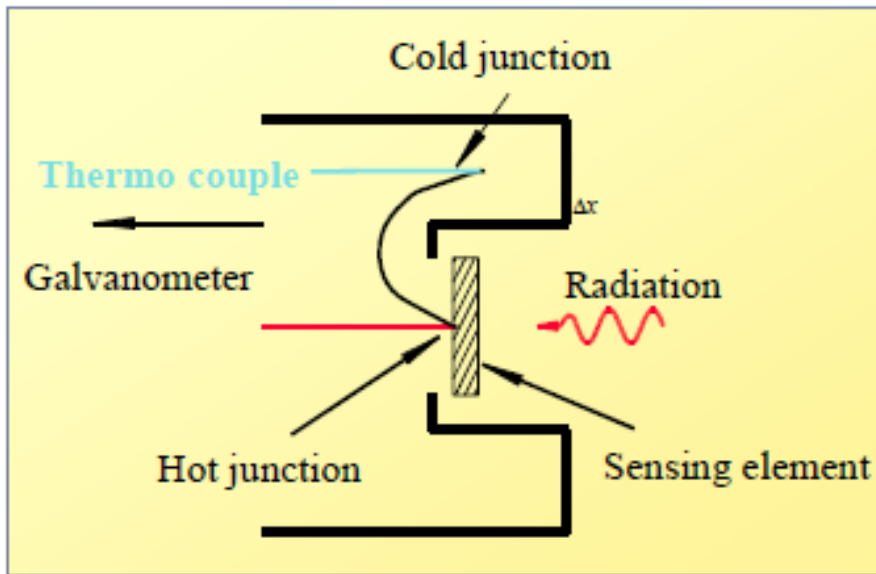
- **Termiska detektorer**
  - Fotonenergin värmer upp detektorn och temperaturen mäts
- **Kvantdetektorer** – utnyttjar den fotoelektriska effekten
  - Yttre fotoelektrisk effekt – en foton skapar en fri elektron som detekteras
  - Inre fotoelektrisk effekt – en foton exciterar en elektron som därmed ökar ledningsförmågan hos materialet
    - » Ingår i nästa föreläsning

Termiska fotodetektorer

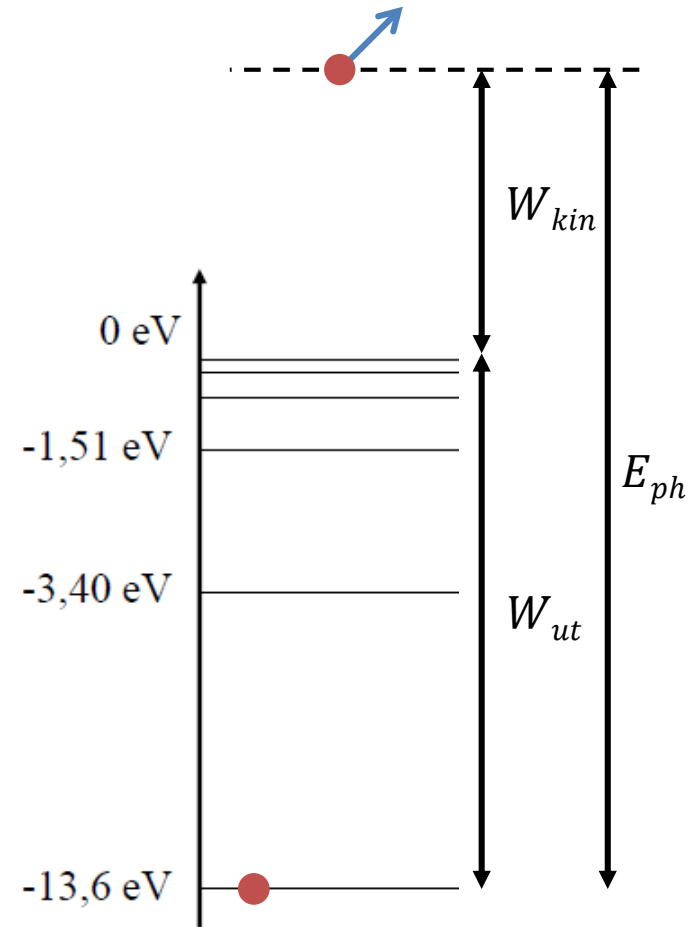
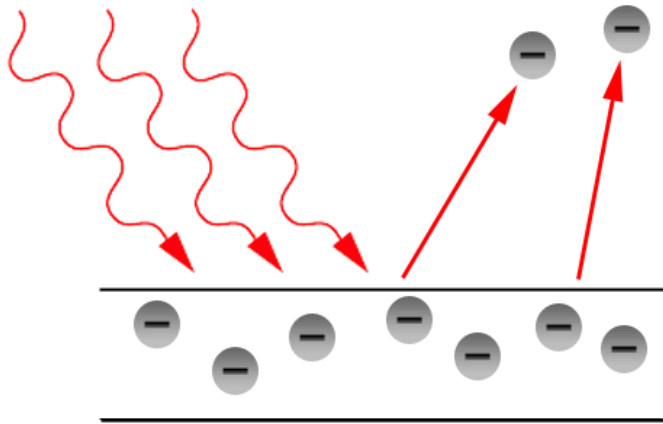
Effektmätare och infraröda mätningar

- + Våglängdsberoende
- Långsamma (millisekunder)

Yttre fotoelektrisk effekt

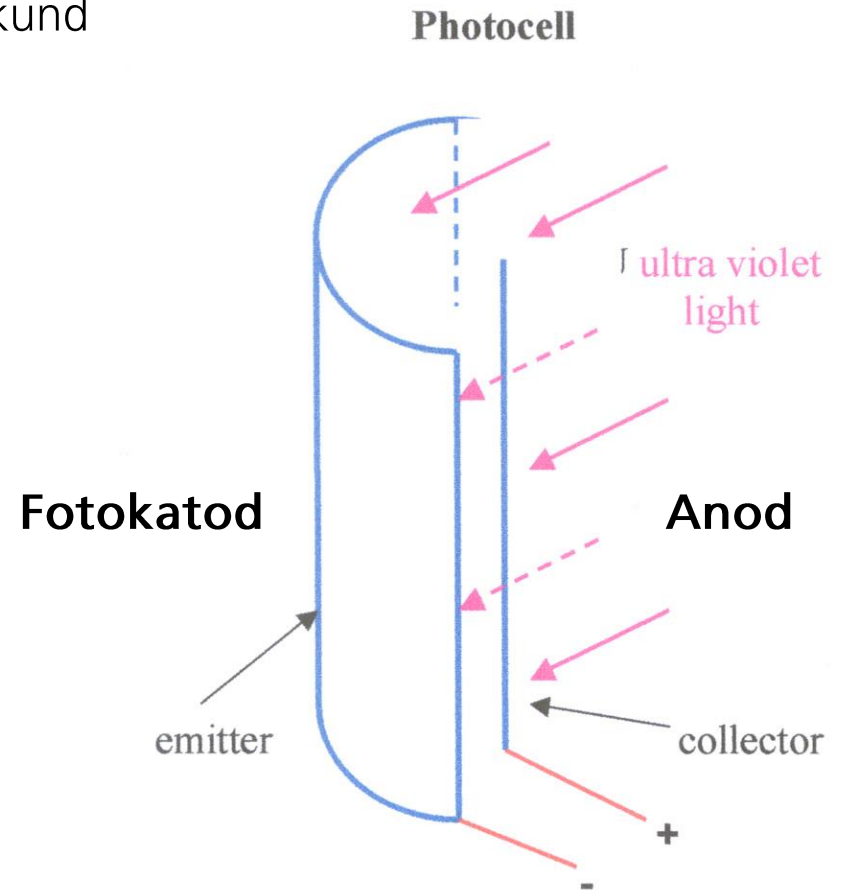
- Fotonens energi: $E_{ph} = hf = \frac{hc}{\lambda_0}$
- Gränsvåglängd för fotoemission: $\lambda_0 = \frac{hc}{W_{ut}}$
- Elektronens energi: $W_{kin} = E_{ph} - W_{ut}$

Fotocell

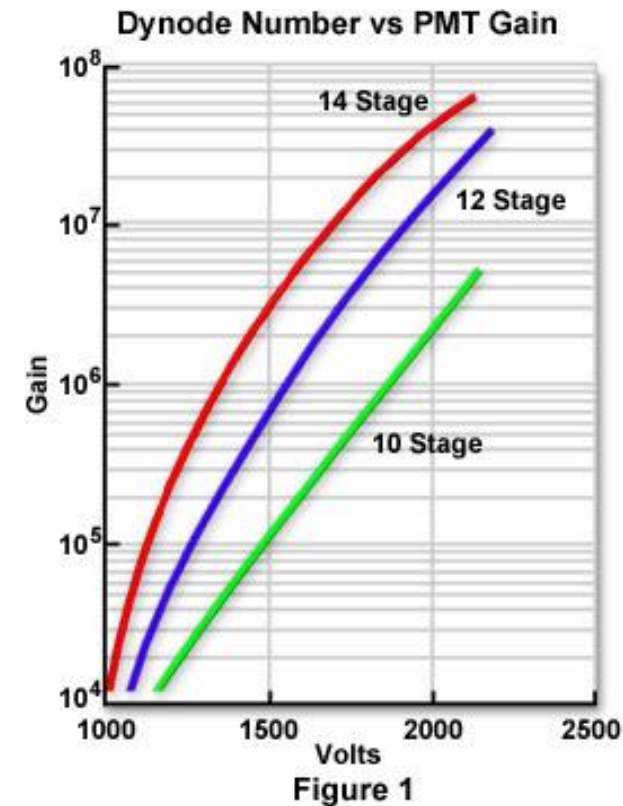
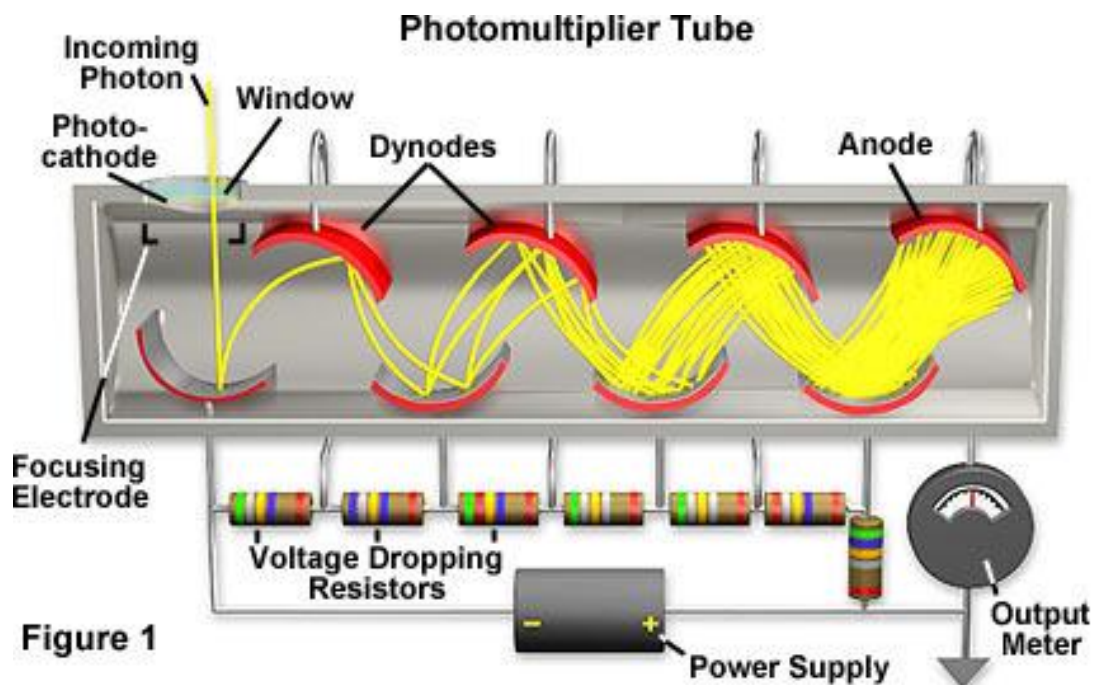
- Enklaste typen av kvantdetektor
- Kan mäta ner till 10^8 fotoner per sekund

Fotomultiplikator

- Kan detektera enskilda fotoner
- Svarstid ned till 1 ns

Sammanfattning – Lasrar och detektorer

Ljuskällor, lasrar och detektorer

- Fotonens energi: $E_{ph} = hf = \frac{hc}{\lambda_0}$
- Boltzmannfördelningen: $\frac{N_2}{N_1} = e^{-\frac{E_2-E_1}{kT}} = e^{-\frac{\Delta E}{kT}}$
- Förstärkning i en laserkavitet: $\frac{I_{n+1}}{I_n} = R_1 R_2 e^{2\gamma(f)L}$
- Förstärkningskoefficienten: $\gamma(f) = (N_2 - N_1) \frac{\lambda_2}{8\pi\tau} g(f)$
- Gränsvåglängd för fotoemission: $\lambda_0 = \frac{hc}{W_{ut}}$

